

Referanser:

KM 07/17

KR 60/17

KR 11/18

Arkivsak: 20/02130-2

Forsknings-, utviklings, og innovasjonsstrategi for Den norske kirke

Sammendrag

Det legges frem et forslag til strategi for forskning, utvikling og innovasjon i Den norske kirke. Forsknings- og utviklingsvirksomhet skal bidra til å innhente og utvikle kunnskap for å sikre et best mulig grunnlag for kirkepolitiske og kirkefaglige beslutninger, skape innovasjonskultur i kirkesektoren, samt evaluere virkemidler og tiltak innen Kirkemøtets ansvarsområde. Strategien har som formål å initiere en forsterket og mer koordinert innsats for digitalisering og innovasjon i kirken og skal gi økt måloppnåelse.

Strategien vil bli fulgt opp av forslag til endret organisering av Kirkerådets FoUI-arbeid.

Forslag til vedtak

1. Kirkerådet vedtar en strategi for forskning, utvikling og innovasjon for Den norske kirke.
2. Kirkerådet vil:
 - Utvikle bestillerkompetanse til forskningsprosjekter i Kirkerådet, og gjennom dette utvikle strategisk viktige forskningsprosjekter i samarbeid med utdannings- og forskningsinstitusjonene.
 - Styrke kapasitet i Kirkerådet innen statistikk og analyse ved å øke og samordne årsverk på feltet.
 - Systematisk legge inn forskning og evalueringer ved videreutvikling av kirkesektoren og ved gjennomføring av reformer og større endringer.
3. Kirkerådet ber sekretariatet utrede forslag til organisering av FoUI-arbeidet.

I: Forsknings-, utviklings, og innovasjonsstrategi for Den norske kirke

1. Innledning

Forsknings- og utviklingsvirksomhet skal bidra til å innhente og utvikle kunnskap for å sikre et best mulig grunnlag for kirkepolitiske og faglige beslutninger, fremme innovasjon i kirkesektoren samt evaluere virkemidler og tiltak innen Kirkemøtets ansvarsområde.

Kunnskap fra forskning er vesentlig for å forstå kirke og samfunn og den dynamiske utvikling som kirken opplever. Slik kunnskap supplerer den kontinuerlige rapportering fra virksomhetene med tilhørende årlig vurdering som skjer på alle nivåer i kirken. Når kirken skal utforme en strategi for å sikre det kirkelige demokrati og videreutvikle valgordninger, samt utvikle en ny organisering er det sentralt å kunne ta i bruk både interne administrative virksomhetsdata og forskningsbasert innsikt for å utvikle kunnskapsbaserte strategier og gode tiltak.

En kirkelig forskningsstrategi bør derfor konsentreres om noen få hovedområder:

- Forskning skal bidra til å bygge opp under utvikling og innovasjon i kirken
- Forskning skal sikre kirkelige organer tilstrekkelig kunnskap om medlemmene og hvordan de kirkelige tjenester fungerer
- Forskning skal sikre kunnskapsgrunnlag om kirke og samfunn, på sentrale kirkefaglige områder samt den kirkelige kjerneportefølje.

Kirkemøtet har som Den norske kirkes øverste representative organ et særlig ansvar for kunnskapsutvikling og forskning. Det krever oversikt over kirkens kunnskapsbehov og et ansvar for å stimulere til og finansiere nødvendig forskning for kirken. Dette er en parallell til det samfunnsansvar som trekkes opp i offentlig regi (Jf Regjeringens langtidsplan for forskning 2019-2028). Kunnskap er en forutsetning for å treffe gode valg for en bærekraftig utvikling, men også for tilliten til kirkens vedtak i det offentlige rom samt for den opplyste debatt som det kirkelige demokrati forutsetter.

2. Historikk

I stortingsmeldingen om Stat og kirke (1980) omtales behovet for forskning om «generelle» holdninger til kirken og dens mangeartede virksomhet. Dette sammenfalt med en gryende tilnærming mellom teologi og samfunnsfag. I 1993 ble KIFO etablert med en liten kjerne av forskere og som en nettverksorganisasjon i partnerskap med sentrale kirkelige utdanningsinstitusjoner.

Midler til satsingen kom fra Særfond II midler, for så å bli en fast post på statsbudsjettet fram til 2013 da Kirkerådet overtok ansvaret for tildeling og oppfølging.

Utviklingen som bl.a. er dokumentert gjennom egen evaluering i 2019 viser en utvikling som preges av høy kvalitet, mange store evalueringer av kirkelige temaer og reformer. Samtidig viser evalueringen en overgang fra nettverk til samarbeid og konkurranse samt et noe uklart bidrag til utviklingsdelen av den opprinnelige ambisjon. Noe av dette medførte at det rundt 2000 ble utredet et eget Kirkelig kompetanse- og utviklingssenter (KKU). Dette var tenkt etablert parallelt med KIFO, men med mulighet for en samlokalisering for å hente ut eventuelle synergier f.eks. gjennom felles administrativ ledelse.

Som del av utviklingen innen institutt- og forskningssektoren, har det utviklet seg ulike senterdannelser ved de kirkelige utdanningsinstitusjoner. Misjonshøyskolen hadde tidligere Senter for menighetsutvikling, men dette har nå gått inn i Senter for verdibasert ledelse og innovasjon ved VID vitenskapelige høyskole fra 2019. MF vitenskapelige høyskole etablerte i 2018 MF KOM for å koordinere oppdrag og formidling i forhold til kirkelige aktører samt MF CASR knyttet til avanserte studier av religion som et tydeligere forskningscenter.

Forskning- og høyere utdanning har de siste tiårene i økende grad blitt integrert i kunnskapsøkonomien, og en sentral del av myndighetenes strategi for verdiskaping, omstilling og grønt skifte¹. Samtidig knyttet forskningsstrategien tydelig til et teknologiløft, med vekt på digitale muligheter. Offentlig strategi søker å balansere en strategi for målstyring med en strategi der langsiktig og nysgjerrighetsdrevet forskning for sikring av kunnskapsutvikling. For den kommende periode er det særlig tre områder som gjøres til gjenstand for opptrapping: Teknologiløft, forskning for fornyelse og omstilling, samt kvalitet i høyere utdanning. De to førstnevnte ambisjoner er også sentrale for kirkens forskningsstrategi.

Uavhengig av historien med kirkelig forskning, vil den nye situasjonen som Den norske kirke står overfor med selvstendigjøring og nyorganisering fordrer en fornyet tenkning om forskningsstrategi og kunnskapsutvikling.

3. Utblikk

Både Svenska kyrkan og Finska kyrkan har etablert egne forskningsenheter, men på to ulike måter. Den svenske kirke har etablert en egen enhet for analyse og forskning, som en integrert del av kirkens sentraladministrasjon. I tillegg til en forskningssjef, er det seks fulltids forskere samt ulike prosjektmedarbeidere. Enheten utfører statistisk basert forskning for kirke og bispedømmer, i tillegg til at de enkelte forskere gjennomfører sosiologiske og teologiske prosjekter om kirkens og religionens plass i samfunnet. Den finske kirke har etablert et eget forskningsinstitutt i Tampere, med leder og to forskere. Instituttet har over lang tid gjennomført statistiske analyser for kirken samt utført ulike forskningsoppdrag.

Kirkefondet i Danmark er en «folkekirkelig organisasjon» som har til formål å «skabe liv og vækst i folkekirkens menigheder.» Kirkefondet investerer i nye tiltak og eksperimenter, og søker å støtte opp under utvikling primært i menighetene i Folkekirken. Fondet utvikler redskaper, gir ut bøker, holder kurs og seminarer og driver et aktivt konsulentarbeid i sokn og prostier. Fondet deltar også som selvstendig aktør i den kirkelige debatten. «Folkekirkens Uddannelses- og Videntcenter» (FUV) ble etablert i 2014 etter en fusjon mellom Folkekirkens Institut for Præsteuddannelse i København og Aarhus (pastoralseminarene og den obligatoriske etterutdanningen av prester) og teologisk Pedagogisk Center, Løgumkloster.

Økumeniske organisasjoner og søsterkirker har forskningsmiljøer og utdanningsinstitusjoner. Her er Den norske kirke både bidragsyter og får samtidig del i viktig økumenisk og internasjonal kompetanse og erfaring.

4. FoUI-begrepet

I denne strategien anvendes et forsknings- og utviklingsbegrep (FoU) som sammenfaller med det som er vanlig innen academia og i offentlige forskningsstrategier:

- *Grunnforskning* er eksperimenterende eller teoretisk arbeid som primært utføres for å oppnå ny viten og forståelse uten sikte på spesiell anvendelse eller bruk
- *Anvendt forskning* utføres for å etablere ny kunnskap rettet mot bestemte praktiske formål og/eller anvendelser.

¹ Kunnskapsdepartementet Meld St 4 (2018-2019): Langtidsplan for forskning og høyere utdanning 2019-2028

- *Utvikling* er systematisk arbeid som utvikler ny kunnskap eller anvender eksisterende kunnskap, rettet mot innføring av nye metoder, arbeidsformer eller tjenester.
- *Innovasjon* er endringsprosesser som går ut over vanlig fagutvikling i kirken, og som endrer måten tjenesten ytes på. De fleste slike endringsprosesser vil før eller siden føre til anskaffelser eller ny produksjon. Organisasjonen for økonomisk samarbeid og utvikling (OECD) forstår innovasjon i offentlig sektor slik: «Innovasjon kan være en ny eller vesentlig endret tjeneste, vare, prosess, organisering eller kommunikasjonsmåte.»

Gitt de ressurser som Kirkerådet disponerer, vil naturlig nok kun anvendt forskning og utvikling bli prioritert.

5. Mål for forskning og utvikling

Kirken har selv begrensede midler til disposisjon for en aktivt utøvende forskningspolitikk. Her vil en måtte basere seg på den forskning og kunnskap som utvikles i universitets-, høgskole- og instituttsektoren. Samtidig vil Kirkemøtet og Kirkerådet stimulere til forskning og samarbeid om forskning gjennom en bevisst refleksjon over eget kunnskapsbehov. Kirkemøtet vil også knytte forutsetninger til evaluering av viktige reformer som vedtas og gjennomføres, samt til et løpende oppdragsforskningsbehov knyttet til mer avgrensede områder.

Kirkerådet har følgende hovedmål for forskningen:

- Langsiktig og målrettet kunnskapsoppbygging som grunnlag for innovasjon
- Høy kvalitet og relevans
- Godt grunnlag for politikkutforming og virksomhetsutvikling i samhandling med sivile og offentlige aktører

Styrking av kunnskapsoppbygging forutsetter å bygge videre på eksisterende kunnskap, herunder også relevant internasjonal/skandinavisk forskning. Kunnskapsbehovet kan variere over tid og fordrer derfor ulike virkemidler og tilnærminger. Mye av den langsiktige forskningen vil måtte ivaretas av utdanningsinstitusjonene og med innspill og konsultasjoner som strategisk virkemiddel. Kirkerådet vil prioritere en langsiktig «resepsjon» og bygging av kapasitet for å nyttiggjøre forskningsresultater, sammen med bestillinger av kortere oppdrag. I tillegg til eksisterende andel til forskning, er det et mål å avsette midler til forskning/evaluering ved nye reformer og på sentrale kjerneområder.

Kirkerådet vil:

- Bidra til kvalitet i forskning som gjør at kunnskap er til å stole på.
- Bruke forskning og kunnskapsoppbygging som et viktig grunnlag for å utvikle kirkelig sektorpolitikk, digitalisering og kirkelige innovasjonsprosjekter.
- Anvende forskningsbasert kunnskap som et viktig grunnlag for utvikling av kirkelige tjenester. Ikke minst av den grunn er formidling av forskning viktig.
- Følge med på internasjonalt økumenisk forsknings- og utviklingsarbeid
- Sikre miljøer for forskning som har avstand til å utvikle selvstendig og kritisk forskning og evaluering, og samtidig sikre tilstrekkelig kapasitet internt til å absorbere forskningsresultater og gjennomføre nødvendig rapportering

6. Område for forskning og utvikling

Områder for forskningsinteresse kan knyttes til kunnskapsbehov innen hele Kirkemøtets ansvarsområde og kirkefaglige tjenesteområder. Samtidig vil det nettopp være viktig å profilere noen spesifikke, strategiske, satsingsområder.

Et første, tidlig skritt, i etableringen av forskning var opprettelsen av KIFO ved Kirkemøtevedtak i 1992. Siktemålet var å «*drive kyrkjeleg forsknings-, utgreiings- og utviklingsarbeid innafor feltet kyrkje/samfunn*».

Kirken trenger et faglig miljø med tid og kompetanse til systematisk å reflektere og analysere kirkelig praksis i samtiden. Samtidig trenger kirkelige organer, i tillegg til forskning, også utrednings-, forsøks- og utviklingskapasitet som er forsknings- og kunnskapsbasert. Kirkerådet vil derfor initiere en prosess for å koble anvendelse av forskningsbasert kunnskap, erfaringsoverføring fra innovasjonsprosjekter og læring i praksis med sikte på å utvikle en arena for innovasjon og utvikling.

Kirkerådet vil prioritere følgende områder for sin forskningsstrategi:

- Innovasjon og virksomhetsutvikling i folkekirken
 - Stimulere innovasjon og sikre kunnskap/spredning av beste praksis
 - Utvikle og nyskape kirkens språk og samhandlingskompetanse i det offentlige rom
 - Fortolke trender og translasjoner ved kvantitativ analyse av aggregerte data
 - Samhandling om beredskap med offentlige instanser (kommunale kriseteam)
 - Digitalisering, nettbaserte kirkelige tjenester og digital kommunikasjon
 - Kirken i samhandling med offentlige organer – utviklingstrekk lokalt og sentralt
 - Kirken i samfunnet
- Medlemsfokus
 - Medlemsundersøkelse
 - Kirkens kjernetjenester og livsritene – dåp, vigsel, gravferd
 - Menigheter som lykkes i inkludering av kristne migranter
 - Styrket demokrati – erfaringer hos rådsmedlemmer om det kirkelige demokratiets omfang og virkemåte
- Kirkens egen portefølje og kritiske virksomhetsområder
 - Medlemmers erfaringer med kirkeforvaltningen
 - Samarbeidspartnere i lokalt diakonalt arbeid
 - Krise, sorgarbeid og gravferdsvirksomhet
 - Økonomi- og byggforvaltning

7. Bruk av forskning og utvikling

Det er mye eksisterende forskning ved de kirkelige høyere utdanningsinstitusjoner som er relevant for de områder Kirkerådet har ansvar for. I tillegg til den grunnforskning som skjer, har flere høyskoler etablert sentre som kan være av særlig interesse: SVLI ved VID, MF KOM og CASR ved MF osv

Kirkerådets sekretariat anvender forskning i sitt arbeid, som grunnlag for saksframstillinger og rapportering til Kirkemøtet. Dette krever at forskningen er tilgjengelig for slik politikktutvikling, samt at Kirkerådet kan anvende forskning inn i vurdering og utvikling.

Kirkerådet forvalter ikke eksplisitte midler for å stimulere forskning, bortsett fra de midler som er overført fra departementet og som medgår som grunnfinansiering for KIFO. Samtidig vil Kirkerådet øremerke midler til forskningsevaluering av viktige og større utviklingstiltak, eller midler for innovasjons- og utviklingsaktivitet. Forskning som blir utført for, eller på bestilling av, Kirkemøtet og Kirkerådet skal som en hovedregel gjøres allment tilgjengelig. Publisering og formidling av forskningsresultater er en integrert del av forskning og kunnskapsutvikling og tilligger det forskningsmiljø og de forskere som er hovedansvarlige.

Kirkerådet vil kunne bidra gjennom samarbeid om og tilrettelegge for seminarer samt ved å sørge for tilgjengelighet til forskningspublikasjoner og presentasjoner.

Kirkerådet vil:

- Samarbeide med utdannings- og forskningsinstitusjonene for å utvikle strategisk viktige forskningsprosjekter
- Sikre kapasitet til egen absorbering av og anvendelse av relevant forskning
- Systematisk legge inn forskning og evalueringer ved videreutvikling av kirkesektoren og ved gjennomføring av reformer og større endringer
- Etablere et fagsenter for kunnskap, digitalisering og innovasjon

II: Saksorientering

Det er første gang Kirkerådet inviteres til å vedta en egen forsknings-, utviklings – og innovasjonsstrategi (FoUI). Strategien skal bidra til en systematisk og strategisk bruk av FoUI i Kirkerådets virksomhet. Målet med FoUI-strategien er at den skal bidra til økt måloppnåelse i tråd med Den norske kirkes visjonsdokument 2019-21 og de øvrige plandokumentene vedtatt av Kirkemøtet. Strategien har også til formål å initiere en forsterket og mer koordinert innsats for digitalisering og innovasjon i kirken.

Innovasjonskultur og utredning av FoUI-organisering

For å lykkes med implementeringen av FoUI-strategien, hvor kunnskaps- og innovasjonsutvikling får et fornyet løft i organisasjonen, vil flere tiltak være av stor betydning.

Et hovedpunkt vil være å utvikle kunnskaps- og innovasjonskulturen i virksomheten. For å skape denne kulturen må man koble sammen ansvarsområder, tenke nytt og handle på tvers av etablerte strukturer. Også i kirken er silotenkning en utfordring som kan hindre utvikling. Utvikling, nytenkning, læring og kommunikasjon må ikke bare foregå uavhengig av avdelingsgrenser og tjenesteområder, men også på tvers av nivåer og ansvarsområder. Likt det mangeårige arbeidet med felles IKT-tjenester i hele kirken, må også kunnskap og innovasjon utfordre alle kirkelige organer og komme hele kirken til gode.

Når Kirkerådet tar initiativ til en FoUI-strategi, bør resultatet være at alle organer i kirken kan høste frukter av nettverksbygging, kompetanse- og erfaringsutveksling, samt forskning innenfor relevante områder. I dette arbeidet må gode innovasjonsidéer fanges opp, bearbeides og bringes frem til de enhetene som kan ha bruk for dem. Det må skapes arenaer for utvikling, nytenkning og læring.

I tillegg til å utfordre «etablerte grenser» i kirken er det også behov for å styrke og etablere nye samhandlingsarenaer med eksterne aktører som organisasjoner, institusjoner, næringsliv og akademia.

Videre må Kirkerådet foreta en vurdering av organiseringen av FoUI-arbeidet i kirken. Målet for dette arbeidet er å identifisere de organisasjonsmessige tilpasningene som i størst mulig grad bidrar til at målene i FoUI-strategien nås. En ny organisering bør bidra til tverrsektoriell samhandling og til at det etableres en digitaliserings- og innovasjonskultur ikke bare i Kirkerådet, men i hele Den norske kirke.

Anskaffelser og kjøp av tjenester

Ved siden av et generelt behov for forskning innen kirke og trossamfunn i Norge, ser Kirkerådet at det i årene fremover er et betydelig behov for evalueringer og analyser på en rekke områder. Som eksempler kan nevnes saksområder som IKT-strategi, endrede

bemanningsstrukturer, alternative menighetsdannelser, evaluering av strategiplan for samisk kirkeliv, integrering av 2.- og 3.-generasjonsinnvandrere, organisasjonsendringer, trosopplæring og andre kirkefaglige utviklingsprosesser med mer. Det vil også være behov for evalueringer og forskning på reformer av gudstjenesteliv, endringer av ledelsesmønstre i menigheten, erfaringer etter endringer i kirkeordningen, økonomisk-administrative konsekvenser ved organisasjonsendringer og mye mer. Kirkerådet ser også et behov for jevnlig å innhente surveys og analyser av befolknings- og medlemsutvikling fra ulike byråder og fagmiljøer.

Kirkerådet ser det ikke som hensiktsmessig å finansiere en enkelt enhet som dekker alle disse områdene, men vil søke å styrke sin bestillerkompetanse og sitt budsjett for å lyse ut forsknings-, evaluerings- og utviklingsoppdrag primært for utdanningsinstitusjoner. Kirkerådet har god erfaring med å konkurransenutsette slike oppdrag og på den måten bidra til å stimulere et marked for slike tjenester.

Konklusjon

Med utgangspunkt i den foreslåtte FOUI-strategien vil sekretariatet arbeide langs tre spor for å konkretisere strategien, jf forslag til vedtak pkt 2.

For det første handler det om å utvikle bestillerkompetanse til forskningsprosjekter i Kirkerådet, og gjennom dette utvikle strategisk viktige forskningsprosjekter i samarbeid med utdannings- og forskningsinstitusjonene. Dette handler om å etablere god oversikt over og dialog med kompetansemiljøene, etablere god metodikk for anskaffelser, og sørge for at resultater er kjent og blir brukt i plan- og strategiarbeid.

For det andre handler det om å styrke kapasitet i Kirkerådet innen statistikk og analyse ved å øke og samordne årsverk på feltet. Det er nødvendig med økt fokus på egne data og kvalitet på disse, men også kapasitet til mer analyse. Dette vil gjøre det mulig med ulike tilstandsrapporter, statusbeskrivelser, og avdekke utviklingsbehov i egen organisasjon.

For det tredje handler det om å systematisk legge inn forskning og evalueringer ved videreutvikling av kirkesektoren og ved gjennomføring av reformer og større endringer. Dette er et grunntrekk ved lærende organisasjoner. Den norske kirke står overfor store endringer både i egen organisering, og på grunn av samfunnsendringer, som øker behovet for en slik systematisk arbeidsmetode.

Det er også en målsetting at disse konkretiseringene til sammen kan bidra til at innovasjonskraften i Den norske kirke kan øke. På grunnlag av behandling og vedtak av denne saken vil det bli lagt frem en sak i Kirkerådets septembermøte med nærmere konkretiseringer.

III: Økonomiske og administrative konsekvenser

FoUI-strategien innebærer i seg selv ingen økonomiske eller administrative konsekvenser. Men man må legge til grunn at det tilføres midler i de årlige budsjettene for å nå målene i strategien.

Det vises også til vedtaks punkt tre i saken. Økonomiske og administrative konsekvenser vil bli nærmere vurdert etter at Kirkerådet har gjort sitt strategiske retningsvalg, og en mer konkret planlegging av oppfølgingen kan legges frem for Kirkerådet.

